

BOKS VE BEYİN

Denise GRADY

Genç bir boksörün ölümü, ringin tehlikeleri hakkında zaman zaman tartışılan soruları yeniden gündeme getiriyor.

S ezarlar Sarayı, Las Vegas, 13 Kasım: Dünya Boks Birliği, Hafif Siklet şampiyonu Ray (Boom Boom) Mancini ve Güney Koreli rakibi Duk Koo Kim arasındaki ünvan maçının onüçüncü raundu. İyi bir eşleşmeydi ve onuncu raundun sonunda uzmanların çoğu, maçın berabere biteceğine inanıyordu. Fakat Mancini, duruma hakim olmaya başladı ve onüçüncü raund süresince, arka arkaya üç düzine karşılıksız kalan yumruk indirdi. Kim, her nasılsa ayakta kalmayı başarabilmişti; ama ondördüncü raund başlarken tükenmiş görünüyordu. Mancini yaklaştı, hafif bir sol aparküt çıkardı, çeneye kuvvetli bir sağ indirdi, bunu bir sol takip etti ve nihayet mahvedici bir sağ çenenin yine aynı noktasında patladı. Doktorlar, o son darbelerden sonra, artık Kim'in % 10'dan fazla bir yaşam şansı olmadığını söylüyorlar.

Tekrar ayağa kalkmaya çalışan ve hakemin kollarına yığılan Kim, en yakındaki Desert Spring Hastanesi'ne kaldırıldı. Orada yapılan bir CT scan (kompütürle tomografi) incelemesi, önemli bir hasarın varlığını ortaya koydu; başın içinde bir kan damarı patlamış ve beyinle, sert dış zarı (dura) arasındaki küçük boşluğu kanla doldurmuştu. Şiddetli subdural hematoma olarak bilinen ve giderek büyüyen kan gölü, Kim'in beyine korkunç bir basınç yapıyordu. Tek yaşam umudünün ameliyat olmasına karşın, yine de şansı çok azdı; çünkü bu tip yaralanmaların % 90'ı ölüme yol açmaktadır.

Beyin cerrahı Lonnie Hammergren, hiç zaman yitirmeden ameliyata başladı ve yüz santimetre küplük bir kan kütesini çıkardı. Ham-

Duk Koo Kim,
ölümden biraz önce...

mergen, kanamanın taze olduğunu gördü, bu Kim'in maçtan önce yaralanmadığını ispatlamaktaydı ve cerrah, damardaki yırtılmanın son raundlardaki yumruk fırtınalarından değil de, başa vurulan tek bir kuvvetli darbeyle oluştuğundan emindi.

Hammergren, ameliyat odasından çıkarken, Kim'in öleceğinden kuşkulanıyordu. "Beyni sarıslmış ve çok fena çürümüş" diyerek, beynin şiştiğini ve kendini besleyen damarları sıkıştırıp, daha da kansız kaldığını anlattı. Bu da, daha çok hücrenin ölümü demekti. Doktor haklıydı; operasyondan sonra çekilen beyin grafileri (EEG), hiç beyin dalgası olmadığını gösteriyordu. Nevada kanunlarına göre Kim, 17 Kasım'da resmen ölü ilan edildi. Ertesi gün, beş gündür çalışan yapay solunum aleti kapatıldı. Birkaç dakika sonra da kalbi durdu.

Duk Koo Kim, dünyada 1982 yılı içinde boksun neden olduğu hasarlar yüzünden ölen altıncı ve 1945'ten bu yana ise 353. boksördü. Bunların çoğu kendisi gibi kafa hasarları nedeniyle ölmüştü. Kim'in ölümü, halkın yaygın ilgisini çeken ringteki diğer ölümler gibi, bazı tartışmaları tekrar gündeme getirdi. İki kişinin birbirini yumruklamasını sporla hiç bir şekilde bağdaştıramayanlar, boksun yasaklanmasını isterken, çoğu meraklılar ve boksla profesyonel olarak ilgilenenler ise; ödül uğruna dövüşenlerin, riskleri bildikleri ve göze aldıklarında, engellenemeyecekleri gerçeğinde direndiler. Bu iki grubun arasında ise, yasaklamanın gerçekçi olmayacağına; fakat insan beyнинin ne kadar hassas olduğunu, kafaya atılan bir yumruğun doğurabi-

leceği sonuçları ve boksörlerin son raundlarda azalan kendilerini koruma yeteneklerini göz önüne alan bazı kuralların konması gerektiğine inanan bir grup insan vardı.

Duke Üniversitesi'nde biyomekanik uzmanı olan James McElhaney, şampiyonluğa oynayan bir boksörün vuruşunun, yaklaşık 500 kg'lık bir güçle indiğini söylemektedir. Böyle bir vuruş, kafatasının bir anlık çökmesine, başın geriye bükülmesine veya tehlikeli bir şekilde dönmesine neden olabilir. O zaman beyin, tıpkı yumurtanın sarısı gibi kafanın içinde sallanıp oynayabilir. Sinir hücreleri ve kan damarları bükülebilir, çekilebilir, zedelenebilir, kafatasının kemiklerl arasına sıkışıp kesilebilir veya çarpmadan dolayı çürüyebilir. Vücudun herhangi bir yeri gibi, beyin de yaralanma sonucunda şişer ve genişleyecek çok az yer olduğundan tehlike başgösterir. Beyin dokusu bir kez yok olunca, bir daha oluşmaz; çünkü bu hücreler kendilerini yenileyemezler.

Kafaya gelen bir darbe, kısa süreli bir bilinçsizlik veya çift görme, şaşkınlık, unutkanlık gibi bir durum yaratırsa, bu darbeye karşılaşılan şahsın beyin sarsıntısına girdiği söylenir. Bu geçici durum, beyin hücrelerinin hafifçe rahatsız edildiğini belirtir ve önemli bir hasarın hiç bir bulgusunu vermez. Bir nakavtta sarsıntı; kafatasının alt kısmında olan ve beyni omuriliğe bağlayan beyin sapını etkiler. Beyin sapından kaynaklanan elektriksel uyarılar, bilinci, kalp atışlarını, kan basıncını ve solunumu kontrol altında tutar. Sıradan bir nakavt, sadece bir-iki

saniye sürer. Uzayan bir bilinçsizlik hali, beyin sapının ciddi hasarını ve kalp atışlarının durabileceğini gösterir. Bu, çoğunlukla kafanın içindeki önemli şişmelerin beyin sapını, kafatasının alt kısmında, sinir liflerinin omuriliğe bağlanmak üzere geçtiği deliğe doğru sıkıştırmasından oluşur.

Çene kemiğini bir kaldıraç gibi kullanıp başı geriye veya yanlara savuracak kuvvetli bir vuruş, (aparküt ya da kroşe) büyük olasılıkla nakavta sebep olacaktır. Kafanın ani hareketi, beynin kafatası içinde zıplamasına neden olur ve bunu sağlayacak şekilde atılan yumruk da çok tehlikelidir. Duk Koo Kim'i düşüren yumruk da böyledir.

Çeneye inen bir yumruğun yol açacağı ani kafa hareketinin oranı, boyun şekli ve kuvveti ile ilgilidir. Ring Doktorları Birliği'nin Başkanı Dr. Max Novich'e göre, bazı ünlü boksörlerin hiç boyunları yok gibidir. Bunların arasında Jake La Motto'nun ve Rocky Graziano'nun kısa, kalın ve adaleli boyunları, kafalarını kımıldatılması imkansız hale getirmişti.

Fakat en güçlü bir boyun bile, zorlu bir dövüşün sonlarına doğru yorulabilir ve işte o zaman, boksör en büyük tehlikeyle karşı karşıyadır. Boyundaki adalelerin direncini kaybetmesiyle, kafatasına gelen sert darbeler beyin sapını etkilemeye başlar, böylelikle boksör sersemeler ve arkadan gelen yumruklara karşı büsbütün savunmasız hale gelir. Kim'i öldüren yumruk, önceki bir raundda gelseydi, daha az zarar verirdi.

Kafatasının alt kısmında bulunan beyin sapından yayılan sinyaller, bilinçlilik durumu sağlamak için beynin üst merkezlerini uyarır.

Çeneye inen kuvvetli bir sağ, kafayı geriye atarak beyin oynamasını ve beyin sapının basınç altında kalarak faaliyetinin engellenmesini sağlar.

Ardından gelen sol yumruk, kafayı yana çevirir. Bu dönüş, beyin sapının kısa devre yapmasına yol açar ve boksör nakavt olur.

Muhammed Ali'nin G. Foreman'ı nakavtı (Zaire, 1974)

Ölüm, ringe çıkan boksörün göze aldığı risklerin en kötüsüdür; ama başka riskler de vardır. Bir boksör, nakavttan veya şiddetli bir yaralanmadan kurtulsa bile, meslek hayatı boyunca kafasına isabet eden sayısız darbeler, O'nu "yumruk sarhoşu" ya da teknik terimle "dementia pugilistica" denen duruma sokabilir. Bunun belirtileri, ayakları sürüyerek yürüme, dili dolaşarak konuşma ve tembelce yavaş düşünmedir.

Muhammed Ali'nin eski doktoru Dr. Ferdie Pacheco, Ali'nin ağırlaşan konuşmasını dilinin dolaşmasını, sürçmesini, yavaşlayan zihinsel faaliyetlerini dramatik bir şekilde yazmıştır. Amerikan Spor Hekimliği Koleji'nin İngiltere bölümü başkanı olan sinir cerrahı Robert Cantu, sadece bir kez nakavt olan Ali'nin özellikle son iki maçı sırasındaki ağırlaşmış konuşması ve göz-el uyumsuzluğu konusunda aynı fikirdedir.

Son on yıl içinde birçok eyalet, boks kuralına sınırlamalar getirip daha az sayıda beyin hasarlarını amaçlarken, genç profesyonel boksörleri konu alan ve halen devam etmekte olan bir çalışma, bazı rahatsız edici gerçekleri ortaya çıkarmıştır. Stony Brook'taki New York Eyalet Üniversitesi'nden Nörolog Ira Casson ve arkadaşları yakın geçmişte nakavt olmuş 20-31 yaşları arasındaki 10 boksörde uyguladıkları CT scan incelemesi sonucunda, beşinde anormal derecede yüksek beyin atrofisiz veya beyin hücreleri kaybını görmüşlerdir. Beşinden dördü, incelemeleri normal çıkan boksörlerden daha fazla maçı yapmışlardır. Belirlenen beyin atrofisinin yanı sıra yumruk sarhoşu sendromu da göze çarpmaktaydı. Emin olabilmek için daha başka testlerin de gerektiğini söyleyen Casson, yine de beyin atrofisine uğrayan genç bir boksörün diğerlerine oranla yumruk sarhoşluğuna daha fazla nam-

zet olduğunu belirtmektedir.

Bu arada, profesyonel boks seven ve yasaklanmasını istemeyenler, kafa zedelenmelerinin oyunu bozmadan azaltılabileceğini düşünmektedirler. Önemli karşılaşmalardan önce daha yoğun sağlık kontrolü, göz muayenesi, kafa ve boyun röntgenleri, nörolojik testler, CT scan incelenmesi, beyin incelemesi ve beyin grafisi yapılması önerilmektedir.

Hiç bir maçın 10 raunddan fazla uzatılması gerektiği, raund aralarının bir dakika yerine birbuçuk dakika sürmesi raundların üç dakikadan iki dakikaya indirilmesi, hakeme, bir boksör sersemlediğinde veya tehlikeli bir zedelenmeye yol açacak bir durumda kaldığında, (nakavt olmasa bile) maçı sekiz saniye için durdurma yetkisi verilmesi, daha kalınca kaplanmış eldivenlerin kullanılması, darbelerin meydana getirdiği baskıları beyne ulaştıran şakakları koruyucu başlıklar giyilmesi gibi önlemler, bu konudaki diğer önerileri oluşturuyor.

Uygulamaya konacak en zor öneri ise herhalde eyalet komisyonlarının profesyonel boks daha etkili bir şekilde kontrol altına almasıdır. 1979'da Willie Classen'in ringde ölümünden sonra katlaştırılan New York sistemi, genellikle bir model olarak gösterilmektedir. Çoğunlukla kazançları konusunda hırslı olan diğer boksörlerin de yaptıkları gibi, eski bir zedelenmeyi ilgililerden gizleyen Classe'in ölümü de Kim gibi, şiddetli subdural hematoma yüzünden olmuştur. Şimdi New York'ta bir boksör yalnızca, kompüterle incelenen tıbbi geçmişinde ve son maçlarında kötü birşey bulunmazsa verilen "pasaportla" ringe çıkabilmektedir. Nakavtlarda veya kafa zedelenmelerinde bu pasaport, hasarın önemine göre değişen bir süre için kaldırılır ve boksör CT incelemesinden ve nörolojik testlerden geçer. Maçı organize eden, bir ambulansı hazır bulundurmak ve çağırılacak tıp uzmanlarının isimlerini bilmek zorundadır. Ring kenarı doktorlarının ve hakemlerin özel bir nöroloji kurşundan geçmeleri gerekmektedir. Ayrıca doktor maçı durdurabilir.

Başlıklara, daha kalın eldivenlere, kompüterlerle tutulan kayıtlara, veya yeni kuralların içeriklerine rağmen, hiç kimse ringe yeni bir ölümün olmayacağını garantileyemez. Boksörlerin gücü ve beynin duyarlılığı, bunu garantilemeyi olanaksız kılar. Ancak yine de profesyonel boks, insan dayanıklılığının öldürücü sınırından birkaç adım uzaklaştırarak kural değişikliklerinin gerekliliği son derece açıktır.

Discover'den çeviren: Gül KESKİN